

Φαίδρος

Σχόλια

Για τον Πλάτωνα, το ερωμένο αντικείμενο δεν είναι παρά αντανάκλαση του ιδεατού κάλλους. Πριν την έλξη, έχει προηγηθεί ένα μεταφυσικό γεγονός. Το κάλλος είναι σε ένα υπερβατολογικό επίπεδο, είναι μια ουσία, που εντοπίζεται με μια ειδική όραση, με τη βοήθεια της νόησης (στο έργο, ο καλός ίππος). Φυσικά, το επιθυμητικό κομμάτι της ψυχής αποφεύγει οποιαδήποτε εκλέπτυνση (στο έργο, ο κακός ίππος) και ανθίσταται στο λογικό.

Το βλέμμα προς το αντικείμενο του έρωτα δεν είναι χωρίς σημασία αφού αυτό μας θυμίζει το πόθο μας για το ιδεατό κάλλος. Μόνο που είναι σε ποιότητα κατώτερο αφού το μόνο που ακολουθεί είναι ο πόθος για ερωτικό σμίξιμο. Άρα, έρωτας χωρίς μεταφυσικό στοιχείο δεν είναι καθόλου επαρκής. Ο πόθος γεννιέται στο επιθυμητικό μέρος της ψυχής ως υλική απόλαυση για να καθαρθεί με τη σωφροσύνη στο λογιστικό μέρος η οποία εκδηλώνεται ως υπερβατικότητα του κάλλους.

Η ερωτική σχέση που έχει στο νου του ο Πλάτων στον Φαίδρο είναι ομοφυλοφιλική και είναι εκείνη η σχέση μεταξύ ανδρών με μεγάλη διαφορά ηλικίας (ηλικιωμένος-σοφός, νέος-όμορφος). Η εξιδανίκευση του έρωτα στον Πλάτωνα δεν έχει να κάνει με την σωματική επαφή. Φυσικά ο Πλάτων δεν αρνείται την σωματική ένωση στον ετερόφυλο έρωτα που πρέπει άλλωστε να είναι και η ουσία της αναπαραγωγικής λειτουργίας.

Στον Φαίδρο, σε αντίθεση με το Συμπόσιο που απλα παρουσιάζονται τα γενικά οντολογικά στοιχεία του έρωτα-δαίμονα, ο έρωτας πια είναι μεταξύ προσώπων: το μεταφυσικό στοιχείο της έλξης δεν απομακρύνεται αλλά πλέον συνυπάρχει μαζί με ένα δεύτερο (υποδεέστερο πλην υπαρκτό), αισθητικό-εμπειρικό στοιχείο, αυτό της έλξης του σώματος.

Η δεύτερη μεγάλη θεματική στον Φαίδρο είναι ο λογος. Ο λογος αφενός ως ποιότητα του τι λέγεται και αφετέρου ως ποιότητα του πως λέγεται. Το πρώτο απαιτεί μια φιλοσοφική αναζήτηση της αλήθειας. Το δεύτερο αφορά σε όλη τη συζήτηση για το ύφος και την τεχνική αλλά και το αβέβαιο η μη του θέματος. Η ρητορική είναι η συνάρμωση διαφόρων τμημάτων του λόγου, όπως αυτό του προοιμίου, της διήγησης και κατόπιν των αποδείξεων, των

πιθανολογησεων κτλ. Αν ,δε, ο ίδιος ο ρήτορας έχει την διαλεκτική αρετή, τότε τα ρητορικά εργαλεία είναι ήδη στη διαθεση του.

Κείμενο

229ε: ο Φαίδρος (ερωτευμένος με τον Λυσία όπως προκύπτει από το 236β) καλεί τον Σωκράτη να του εξηγήσει κάποια μυθικά στοιχεία αλλά εκείνος του απαντά ότι δεν ασχολείται με αυτά αφού δεν έχει καν χρόνο για να ασχοληθεί με κάτι πιο σημαντικό, να γνωρίσει δηλαδή το με αυτό του.

231: ξεκινάει ο λόγος του Λυσία κατά του έρωτα. Βασικά επιχειρήματα είναι ότι ο ερωτευμένος κάνει το καλό ή το κακό από πάθος και μετά μετανιώνει. Ο ερωτευμένος μοιάζει με άρρωστο που έχει χάσει τα λογικά του. Επίσης, έχουν τάσεις να μιλούν και να εκτίθενται πολύ. Αλλά το βασικό είναι ότι η φιλία δεν μπορεί να είναι σταθερή όταν εστω ο ένας είναι ερωτευμένος

233: ο μη ερωτευμένος από την άλλη κάνει φιλίες σοβαρές, που θέλουν το μακροπρόθεσμο καλό. Δεν θυμώνει για μικροπράγματα αλλά μόνο "δία μεγάλα βραδέως ολίγην οργήν ποιούμενος".

235δ: η πρώτη ειρωνική απόκριση του Σωκράτη στο έργο αναφορικά με το λόγο του Λυσία. Ο Σωκράτης ισχυρίζεται ότι κάποιοι άλλοι σίγουρα έχουν μιλήσει καλύτερα για το ζήτημα του έρωτα αλλά πλέον δεν θυμάται. Έχει, λείπει, καταντήσει σαν ένα δοχείο γεμάτο με νερό, γεμάτο ξένες ιδέες. Και όχι μόνο είναι νωθρός επειδή οι ιδέες είναι ξένες αλλά είναι νωθρός επειδή δεν θυμάται και ποιος τις έχει πει.

237β: ξεκινάει ο πρώτος λόγος του Σωκράτη και μάλιστα με μια παρατήρηση που υπάρχει και στο Συμπόσιο, ότι δηλαδή ο έρωτας δεν είναι παρά μια επιθυμία. Αλλά αυτή η επιθυμία, συνεχίζει, μπορεί να είναι 2 ειδών: είτε υβριστική (με ροπή δηλαδή στην ηδονή των σωμάτων) είτε φιλοσοφική. Και αυτό το δίπολο ισχύει για όλα τα είδη επιθυμιών (πχ στο φαγητό, το ποτό κτλ).

Αν ο έρωτας είναι μονη της πρώτης μορφής, τότε ο ερωτευμένος καταντά και ζημιογόνος αφού θέλει να κρατήσει τον εραστή δικό του, μακριά από κάθε άλλον και κάθε άλλη πηγή ευχαρίστησης (διανοητικής ή μη) ακόμη και μακριά από την παρουσία του αφού αυτή τον δυσκολεύει ώστε να τον κατακτήσει ολοκληρωτικά. Δεν είναι όμως μόνο ζημιογόνος αλλά και αηδιαστικός αφού στον άλλον σπάνια θα έχει να προσφέρει κάτι καλό. Αλλά ούτε μόνο αυτό. Θα είναι και άπιστος μετά από λίγο καιρό (γιατί σύντομα θα επικρατήσει η λογική) και θα αναιρέσει κάθε όρκο και προσδοκία είχε δημιουργήσει. Εν τελεί, είναι απρονοησία να δίνεται κανείς εστω ως φίλος σε έναν που τον έχει ερωτευθεί: " όπως αγαπούν οι λύκοι τα αρνιά, έτσι οι εραστές αγαπούν το αγόρι".

242: ο πρώτος λόγος έχει τελειώσει και ο Σωκράτης κάνει ότι ξαφνικά έχει εκπλαγεί από τον ίδιο του τον εαυτό. Το δαιμόνιο τον ενημερώνει ότι έχει προσβάλει έναν θεό (τον έρωτα). Λέει λοιπόν ότι θα κάνει ακριβώς έναν αντιθετό λόγο, υπέρ του έρωτα, για να προλάβει τυχόν κακό λόγω της βλασφημίας του (όπως ακριβώς γλύτωσε από την τυφλότητα ο Στήσιχορος). Εκκινεί λέγοντας ότι η μανία δεν είναι κακό πράγμα αλλά το αντιθετό, δώρο των θεών. Και αυτό φαίνεται και στην σπουδαία τέχνη της μαντικής αλλά και σε τέχνες όπως η ποίηση η οποία χωρίς την μανία των Μουσών δεν είναι παρά μια τυπική τέχνη.

245δ-250: εδώ γίνεται μια σύντομη αναφορά σε όλη τη δυιστική θεωρία του Πλάτωνα. Μεσα μας έχουμε μια ψυχή η οποία είναι αθάνατη επειδή ακριβώς είναι η ίδια αιτία της κίνησης. Η ψυχή απεικονίζεται με την εικόνα ενός ηνίοχου και 2 αλόγων, ενός καλού και ενός κακού. Σύνολο 3 μέρη, λογιστικό, θυμοειδές και επιθυμητικό.

Επειδή όλες οι ψυχές (και αυτές στις οποίες ο ηνίοχος ελέγχει απόλυτα το άρμα και σε αυτές που χάνει λίγο τον έλεγχο των αλόγων και ιδίως του κακού) είναι αθάνατες αυτό σημαίνει ότι όλες έχουν με κάποιον τρόπο, λίγο ή πολύ η καθεμία αποκτήσει μια θεά του υπερουρανού σύμπαντος (εξω από τη γη), εκεί ακριβώς που βρίσκεται η γνώση, η αλήθεια. Απλά κάποιες δεν κατάφεραν να είναι μεσα στους θεούς αλλά έπεσαν και στη γη. Κάποιες (οι καλύτερες απ όσες από υπαιτιότητα ή από τύχη έπεσαν στην γη. Η καλύτερη με την έννοια ότι είδε τα περισσότερα από τα αιώνια) θα μούνε σε σώμα που εν τελεί θα γίνει σώμα φιλοσόφου. Άλλες θα μούνε σε σώμα που θα γίνει μουσικός (κατώτερη από τη πρώτη αφού αυτοί θα μείνουν προσκολλημένοι με το σώμα τους με το οποίο ουτως ή άλλως είμαστε ενωμένοι), αγρότη κοκ. Όλα αυτά τα αναφέρει ο Σωκράτης για να πει ότι σε όσους έχει μπει

η καλύτερης ποιότητας ψυχής, υπάρχει ακόμη μια μανία, αυτή του να αντιλαμβάνονται εστω ελλιπώς την υπαρξη αιώνιων πραγμάτων. Γίνονται και αυτοί λοιπόν μανιακοί, και ο κόσμος στη γη θεωρεί ότι έχασαν το μυαλό τους. Γίνονται μανιακοί γιατί η ψυχή σ' αυτούς νιώθει μεγαλύτερη έλξη για τα αιώνια σε σχέση με άλλες ψυχές (όλες παντως έχουν μια έλξη για οσα είδαν) και έτσι αντιλαμβάνονται περισσότερο τα αιώνια μετατρέποντας στα σε έννοιες.

Έτσι και η ομορφιά είναι μια ιδέα η οποία όμως αν κανείς δεν έχει μια δυνατή ψυχή (δηλαδή μια ψυχή στην οποία τον απόλυτο έλεγχο να τον έχει ο ηνίοχος και όχι το μαυρο άλογο) τότε θα καταντήσει φτηνή ορμή, και το άτομο θα "παραδοθεί στον τετράποδο νόμο και το μόνο που θα κάνει θα είναι να παιδοσπορεί (να χυνει σπέρμα)" (251). Αυτός που δεν ερωτεύεται από φιλοσοφικούς λόγους δεν μπορεί παρά να προσφέρει μόνο θνητές χαρές στον εραστή του, δεν αγαπάει με τρόπο ενθεο.

259: μύθος τζιτζικιών.

260: ξεκινάει νέο τμήμα του έργου, αναφορικά με το ποια είναι η διάφορα μεταξύ καλού και κακού λόγου. Καλός λόγος είναι αυτός που ταυτόχρονα είναι κοντά στην αλήθεια αλλά είναι και σύμφωνος με τη τέχνη του λόγου. Και για ακόμη μια φορά παρουσιάζεται η διάφορα μεταξύ γνήσιας διαλεκτικής και ρητορείας/ αντιλογίας: η δεύτερη πλανά και μάλιστα είναι πιο επικίνδυνη για το λόγο ότι ο καλός ρήτορας είναι γνωστής της αλήθειας καθώς δεν θα μπορούσε αλλιώς να εξαπατάει με αποτελεσματικότητα. Ο Σωκράτης θα επιχειρήσει να δείξει ότι ο λόγος του Λυσία ήταν λάθος.

263: το πρώτο όπλο της ρητορείας είναι να χρησιμοποιεί με αμφισβητούμενο περιεχόμενο, λχ το αγαθός.

265^ε και 266: ο λόγος ο σωστός έχει τη τέχνη της διαλεκτικής, δηλαδή αφενός την σύνοψη και την ενότητα, στα πράγματα που μπορούν να παρουσιασθούν σαν μια ιδέα και αφετέρου τον χωρισμό όταν η ίδια η φύση του πράγματος του λόγου το επιτρέπει. Ο Φαίδρος απαντάει ότι πρέπει να υπάρχει και το ρητορικό στοιχείο το οποίο πέραν του ότι απαιτεί τον διαχωρισμό του λόγου σε μέρη (λχ προοίμιο, διήγηση, αποδείξεις, συγκεφαλαίωση) περιέχει και ξεχωριστές τεχνικές για κάθε είδους λόγο (τον δικανικό, τον θρηνητικό κτλ.).

Ο Σωκράτης (270^α) απαντάει ότι η αληθινή ουσία της ρητορικής δεν είναι αυτή αλλά πάνω από όλα να εξεταστεί η φύση του αντικειμένου της δηλαδή αυτό στο οποίο αποσκοπεί. Και αυτό στο οποίο αποσκοπεί είναι να εμποτίσει την ψυχή με πειθώ και άρα πρέπει να εξετασθεί η ίδια η ψυχή και οι κανόνες υπό τους οποίους αυτή κείται. Ο σωστός λοιπόν ρήτορας θα ξέρει ποιος λόγος μπορεί να ταιριάζει με την ιδιαίτερη φύση κάθε μέρους της ψυχής. Μόνο αφού κάποιος μάθει πολύ καλά το πώς λειτουργεί η ψυχή και μόνο αφού μάθει και ποιο είδος έχει ο κάθε άνθρωπος και από τί λόγους συγκινείται, μόνο τότε μπορεί μετά ο ρήτορας να χρησιμοποιήσει τεχνικές για το πότε πρέπει να μιλήσει και πότε να σωπάσει και ποιο ύφος πρέπει να πάρει. Αν σε αντίθεση περίπτωση κάποιος αδιαφορήσει για την αληθινή φύση της ψυχής τότε δεν θα πράττει παρά όσα γίνονται γενικά στη ρητορική, δηλαδή δεν θα μιλάει με εργαλείο την αλήθεια αλλά με εργαλείο την αληθοφάνεια.

270γ: Η σύνοψη του τελευταίου μέρους για την αξία του γραπτού λόγου (συμπεριλαμβανομένης και της ρητορικής): λόγος ο οποίος γράφθηκε ή απαγγέλθηκε χωρίς προηγουμένως ο συγγραφέας να έχει διερευνήσει την αλήθεια γι' αυτά που γράφει και ιδίως για το δίκαιο, το όμορφο ή το καλό τότε δεν είναι άξιος λόγος. Και αυτός που γράφει χωρίς να έχει γνωρίσει τη φύση της ψυχής αλλά και το είδος του λόγου που παρακινεί το κάθε άτομο δεν είναι φιλόσοφος. Και το να πιστεύει αυτό το άτομο ότι οι λόγοι που λέει ή γράφει είναι βέβαιοι είναι ακόμη χειρότερο ενώ τουλάχιστον θα έπρεπε να τους έχει για να θυμάται τι και σε ποιο βαθμό ξέρει την αλήθεια.